

serhat kültür

İlahî - kültür - haber dergisi

Yıl: 5

Temmuz - Ağustos 2007

KARS'TA
TÜRKİYE MURAT ÇOBANOĞLU
3. ÂŞIKLAR BAYRAMI
COŞKULU BİR ŞEKİLDE KUTLANILDI

Aşıklar Bayramı ve Aşık Şenlik Hakkında Birkaç Söz

"Ne şair yaş döker, ne aşık ağlar, Tarihe karıştı eski sevdalar" diyen Faruk Nafiz gibi biz de tarihe karıştığını mı söyleyelim o sevdaların?

Hayır, tabii ki

Yaşar ve yaşatırsak sahip olduğumuz tüm güzel şeyler gibi aşık edebiyatımız, ozanlarımız ve dergimizin bu sayısına konu olan aşık bayramlarımız bizden çocuklarımıza geçer onlarda yaşar tarihe karışıp eski sevdalar olmaktan kurtulur bu yazımızda istedim ki dilimin döndüğünce hemşerilerimize kültürümüzde önemli yeri olan aşıklık geleneğini ve içimizden çıkan aşık şenliği birkaç cümle ile aktaralım.

Anadolu'da Aşıklık Geleneği;

Aşıklar, ürünlerini saz eşliğinde söylemelerinden ötürü, "saz şairi" diye de adlandırılır. Aşıklar, başlangıçta halka yakın olan tekke edebiyatının vakıflar düzeniyle güçlenerek yüksek sınıfa yaklaşması sonucu ortaya çıktılar. Aşıklar; aşk ve doğaya ilişkin şiirler söylüyor, sözlerine sazla eşlik ediyor, ustalarının geleneğini yürütüyor, yaşadıkları çağın ve çevrenin bazı yönlerini şiirlerine yansıtıyorlardı. Şiirlerini doğaçtan (irticalen) söyleyen aşıklar, geleneksel yolu izledikleri, yaşamdan ve toplumdan kopmadıkları için, etkilerini geçmişe nazaran bir ölçüde yitirmiş olsalar da, günümüzde de sanatlarını sürdürmektedirler. Anadolu'nun dört bir tarafında karşımıza çıkan ellerinde sazı ellerinde sözü kendilerinin veya başkalarının deyişlerini çalan ve söyleyen aşıklar, her zaman yaşadıkları dönemin halkının konuşan dili yüreklerine dokunan duygusu olmuştur. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de yüklenmiş veya üzerlerine yüklenen misyonu yerine getirmeye çalışan yerli bir sanatçı tipidir. Aşıklık, "aşık edebiyatı" türünde söz ve müzik birliğini tamamlayan iki unsurdur. Günümüzde varlıklarını sürdüren aşıklar, bir yandan eski destan geleneğini yaşatırken, bir yandan da doğaçlama

■ Nevzat ERDAĞ

Mali Müşavir - Eğitmeni/Yazar
www.nevzaterdag.com - nevzaterdag@nevzaterdag.com

aşık şiirleri söyler, başka sanatçıların ürünlerini yayar, çeşitli törenlerde bir eğlence unsuru olarak yer alırlar. Aşık şiirinin nazım biçimi de dörtlük olmakla birlikte dize sayısı çoğalıp azalabilir. Bu edebiyatın başlıca türleri destan, güzelleme, taşlama, koçaklama, ağır ve muammadır. Uyak yapısı bakımından koşma, semal, varsağı gibi kısımlara ayrılır. Genellikle yalın ve yapmacıksız bir dil kullanılan aşık şiirinde yinelemeler, boş tekerlemeler, ölçü ve uyak tuturmada kolaylık sağlayan yakıştırmalar bulunur. Misra sonlarındaki ses benzerliklerini sağlamak için kullanılan bu yinelemelere ayak denir.

15. ve 16. yüzyıllardan sonra özel bir aşık tipi Anadolu coğrafyasındaki yerini alarak işlevini sürdürmüştür. Kendi içinde çeşitli teknik ve tavır özellikleri geliştiren aşık edebiyatının ve aşık müziğinin estetik bakımdan gelişmesi de bu dönemde olmuştur. 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarından itibaren dünyadaki değişen yaşam koşulları, iletişim, insan ilişkileri ve ülke ilişkileriyle birlikte aşıkların da toplumsal rollerinde dolayısıyla işlevlerinde yer yer değişiklikler görülmüştür. 20. yüzyılın başlarından itibaren Anadolu coğrafyası üzerinde yaşayan Türkmen aşık tipinin gezginci yanı kısmen azalmış, değişen sosyal, siyasal ve kültürel olaylar

üzerindeki etkisi ve duyarlılığı ise artmıştır.

Anadolu'nun çeşitli köşelerinde, bugünde "aşık" unvanını taşıyan ve sazı ile birlikte şiirlerini söyleyen şair, yani saz şairlerine rastlamaktayız.

Aşıklık geleneği günümüzde değişikliğe uğramış bir şekilde devam etmektedir. Ancak bu devam ediş gittikçe azalan ilgi ve verilen önemin kaybedilmesi ile sürmektedir.

Daha önceki asırlarda aşıklık bir toplumsal etkileşimde bir eğitimci, inanç adamı,duyguların tercümanı olarak sosyal bir misyon yüklenmişken günümüzde hobi ya da ek iş olarak sürdürülmektedir. Ayrıca geleneksel aşık tipinde, temel şart olarak görülen "Rüya Motifi" günümüz aşıklar tarafından neredeyse reddedilmiştir.

Rüya motifinin aşamaları şöyledir:

Bir sıkıntı ve dilekle uykuya dalış: Aşık adayı genellikle kutsal sayılan mevkilerde veya insandan uzak mevkilerde uykuya dalar.

İkinci aşama ise; kutsal kişilere kutsal sayılan bir yerde karşılaşma ve pir elinden bade içmedir. Sevgili veya sevgilinin resmi ile karşılaşma, adayın kutsal kişiler tarafından eğitilmesi ve adaya mahlas ve dilinin çözülmesi için ruhsat verilmesi bu aşamadır.

Üçüncü ve son aşama, adayların uykudan uyanmasıdır. Bu aşama üç ayrı şekilden oluşabilir:

1- Kahraman kendi kendine uyanır ve ilk fırsatta eline geçen bir saz ile başında geçenleri anlatır.

2- Kahraman bir süre (3,6,7,20,40 gün) baygın kalır. Ağzından ve burundan kanlı köpükler gelir. Gönül ehli bir kişinin sazın teline dokunması ile kendine gelir.

3- Kendi kendine uyanır ama bakışları, hali, tavı bir acayıptır. Dünya ile alakası kalmamış gibidir.

Rüya motifinde içilen bade iki tür-
lüdür;

Er Dolusu ve Pir Dolusu:

"Er Dolusu" için âşıklar, kahra-
man, yiğit ve gözü pektir. "Pir Dolu-
su" için âşıklar ise cefalar çeker,
sevdalara düşer, sevgilinin arkasın-
dan yanar tutuşur.

Âşık Edebiyatının başlıca unsurların-
dan birisini hikâye anlatma oluşturu-
r. Saz şairleri içerisinde geleneğe
bağlı olanların çoğu âşık meclislerin-
de hikâye anlatırlar. Bir kısım usta
saz şairleri ise, bir yandan usta malı
halk hikâyeleri anlatırken bir yandan
da kendi düzdükleri hikâyeleri anlatı-
lar. Çıldır'lı Âşık Şenlik, Ercişli Emrah,
Sabit Müdâmi geleneğe bu yapıyla
katkıda bulunmuş saz şairleridir.

Tonguzların Şaman, Moğol ve
Baryatlar'ın Bo veya Bugue, Yakutlar-
ın Oyun, Oğuzların Ozan dedikleri
bu geleneğin temsilcileri toplumun
yaşam biçimlerini düşünce ve duyu-
larını, olaylara bakış açılarını şiirleriyle
dile getirmişlerdir.

Yunus Emre, Pir Sultan Abdal,
Koroğlu, Dadaloğlu, Karacaoğlu,
Âşık Şenlik, Âşık Veysel bu geleneğin
en önemli temsilcileri olmuştur.

Günümüzde kendilerini âşık
olarak kabul eden saz şairleri, gele-

neksel âşık tipini oluşturan motifler-
den oldukça uzaklaşmaktadırlar.
Anadolu'da sayıları gittikçe azalan
günümüz âşıkları siyasi, sosyal ve
ekonomik değişimlerle paralel olarak
yeni bir tipe dönüşmüştür. Ama her
şeye rağmen kültürümüzde önemli bir
yeri olan âşıklık geleneğinin yaşan-
ması yaşatılması ile bu kültürel değeri-
mizin gelecek kuşaklarımıza aktarı-
lacağı unutulmamalıdır. Öyle ise ne
mutlu onlara. Ne mutlu gelecek Âşık-
lar Bayramını hazırlayan, bade içmiş,
kevser yudumlamış âşıklara! O bade-
yi bütün insanlığa sunmak için koşan
gönül dostlarına...

● Âşık Şenlik

Asıl adı Hasan olup 1850'de Çil-
dir'in Suhara (Yakınsu) köyünde doğ-
muştur. Âşık Şenlik Terekeme (Kara
papak) boyundandır. Kara papak ağ-
zını en yetkin biçimde kullanan Şen-
lik, 14 yaşında kuş avcılığı yaparken
dere boyunda uyuya kalmış, düşünde
aşk badesini içmiş. Kalkınca şiir söy-
lemeye başlamış. 19 yaşında İken
Ahıkelek'in Lebis köyünden Âşık Nu-
ri'den saz çalmayı öğrenmiştir. Kars,
Ahıska, Borçali, Tiflis, Gürü ve Re-
van'ı, dolaşmış, çağının birçok âşı-
ğıyla karşılaşmalar yapmıştır.(1)

Edebiyat araştırmacısı Nejat Bir-
doğan, Şenlik'in şiir dünyasına eğilir-
ken şunları söyler: "Artık, ozanlığa ve
deyişlere bir düşünle boğlamalarının
gerçek olduğunda şüphe, kalmayan
bütün halk ozanlarının düşünüyü Şenlik
de görmüştür. Bu düşünce bade yoktur.
Sadece Salâtin isminde bir kız gör-
müş, bu görüş kızın ardı sıra yanıp
tutulmasına yetmemiştir. Nitelikim
ozanımız da Huri isminde bir kızdaki
başkasına yanıp tutunma ve bağlan-
ma yoktur. Huri de çabuk unutulmuş-
tur.

Dinleyin ahbablar, yaran yoldaşlar
Bir sağalmaz derde düştüm bu
gece.

Dizeleriyle şenlik hayatına başla-
yan ozan, güvenlidir. Bu tatlı derdin
bir yandan kendini kemirirken diğer
yandan da kendine bir ün bırakacağı-
na emindir. O, dizelerinde bazen bir
altın, bazen bir aşra vurulan direk
olarak kendisini görür:

Men bir zerem zer kadrini Bileme
Aşkın metahını satmak isterem.

Veya Rütbem arşa direk oldu, hak
ile yaksan menem.

Bütün bu güvenle ve gururla be-
raber ustaya saygı, konusu, deyiş ve
Sanat bakımından zorlanmama, güler
yüzlülük deyişlerde ana temdir. Din
konusunda halka özgü olağanüstü bil-
gileri bile kapsayan duyularla dolu fakat
asla ısrarlı değildir. O yörede ka-
dınlarda kaçpöç yoktur. Doğa konula-
rında çiçeklere, gelin kız dedim-dedi-
lere bağlanır. Şenlik vefadan yakınıdır.
Toplumdan şikâyetçi değildir. Toplum
içerisinde bir insan düşmüşse bu top-
lumun değil kişinin suçudur. Kişi, Sa-
kınarak gezmeli ve konuşmalıdır.
(1)asikslenlik.com

Manasız mantıksız sözü bilmenin
faydası ne?

Az anlayıp çok söyleyip gülmenin
faydası ne?

İtibar dediğin elde bir muhalif şi-
şedir

Boş yere kaldırıp taşa çalmanın
faydası ne?

Veya

Kadir Allah budur senden dîteğim
Mert olanı salma baştan ayağa,
Men ezzinam ayağa
Nazlım olurup ayağa
Göreydim gül zünü
Yüz süreydim ayağa,
Aman aman mağil dolan mert yigil
Seyragıplar salar seni ayağa.

NEVZAT ERDAĞ

Duygularla
Söyleşi

Sahibini Bilen
Şirler

Nevzat Erdağ